

/ Hana D. (*1942):

Na knihy se u nás stály fronty

rozhovor uskutečněn 4. 8. 2002 v Liberci
tazatelka Kateřina Jonášová

→ 1. Kapitola:

Byla jsem vychovávána knihami (1948–1959)

Pro ty rodiče ta doba byla strašně těžká, protože táta byl vlastně politickej, tak nemohl dostat práci žádnou adekvátní, takže pracoval na pile někde ve Strašnicích za hrozně málo peněz, že to někdy bylo opravdu ještě horší než „z ruky do pusy“, asi uživit všechny ty děti z těch malinkých platů, že to bylo asi složitý pro rodiče, že to nebyla lehká doba. Ale za co se vždycky u nás vydávaly peníze, byly knihy. Takže my jsme byly vychovávány těma knížkama, k Ježíšku jsme dostávaly knihy. Já jsem byla zvyklá od malička neustále číst, když jsem udělala povinnosti, tak jsem četla a četla. Já jsem četla i noviny vzhůru nohama, když na to přišlo.

Já jsem začala chodit do školy v tom 48. roce na podzim. Samozřejmě nejdřív mě maminka zapsala do Sokola, pak jsem šla hned do školy. Vlastně mě vzali ještě dřív, než mi bylo šest let. A tam jsem chodila 11 let na základku a pak na střední školu.

→ 2. kapitola:

Jako jediná jsem nematurovala ve svazácké košili (1959)

Skočím rovnou na maturitu. Pro mě tam bylo zásadní, že jsem dostala první šaty, že mi maminka nechala ušít první šaty tak, jak já jsem chtěla, tmavomodrý, a co na tom celém bylo nejlepší, že v té době všichni maturovali ve svazáckých košilích. My jsme se domluvili, že půjdeme v civilu, ale stalo se to, že v civilu jsme šli dva, protože ty děti zřejmě podlehly rodičům a s ohledem na budoucnost se narvaly do těch košil. Já jsem šla v těch svejch překrásnejch vlněnejch tmavomodrejch šatičkách.

→ 3. kapitola:

Na knihy se u nás stály fronty (1960–1968)

Maturita, a pak to byl velkej problém sehnat umístění. Chodili jsme na pracovní úřad, říkalo se na pracák, tam nám dali nějaký umístěnky a chodili jsme po těch podnikách a já jsem se nemohla nikde, nešlo to... Já jsem hrozně chtěla knihkupectví. Maminka zapracovala přes ty svoje kamarádky, spolupracovnice, prostě udělala jsem výběrový řízení – vydavatelství Práce mělo svoje knihkupectví krásný velký na Václaváku a tenkrát tam byl ředitelem pan Nata, inženýr. Takže mě přijal do toho knihkupectví, tam jsem přišla, měla jsem základní plat 500 Kč, ale byla jsem šťastná. To bylo obrovský, stylový knihkupectví. Já když jsem nastoupila, tak jsem tam byla jediná, byla jsem mladá, bylo mi 16. Já jsem maturovala vlastně dřív, než mi bylo 17.

Zažila jsem tam i dobu, kdy se to trochu uvolnilo a začaly vycházet knihy, začal vycházet Remarque, byly fronty, konečně vyšel taky Karel May a byly fronty dva dny před tím knihkupectvím, tam lidi nocovali. Ale to byla prostě nádherná doba, nádherná doba, že konečně začalo něco vycházet.

→ 4. kapitola:**Srpen 1968, ale výplata byla, armády nearmády**

Pak přišel 68. rok, to už jsem chodila s Láďou. Tak jsme tak [s manželem] prožívali to pražský jaro. Byli jsme hrozně mladý, no hrozně mladý ne, ale tou politikou takový nezasažený. Taky jsem byla zamilovaná a měla jsem úplně jiný starosti.

Takže vlastně prožívat jsme to začali až v tom srpnu, což pro mě bylo docela dramatický, protože v Radlicích, kde jsme bydleli, nalítávala všechna letadla, se točila nad Prahou. A jednou k ránu mě sestra vzbudila, byla malá, plakala, že se hrozně bojí, že to je moc velké rámus a že tam lítají letadla. No už jsem neusnula a pustila jsem si rádio a dozvěděla jsem se to. Takže nemytá a nečesaná jsem hupla do kostýmu a utíkala jsem na Žižkov, [tam bydlel můj hoch], protože jsem byla přesvědčená, že bude mobilizace, že se přece nějak musíme ubránit. Na Žižkově ještě nic nevěděli, já jsem říkala, že doma nemáme vlastně ani chleba, a zase jsem utíkala zpátky domů pěšky. To už jezdila auta s vlajkama, ale ještě tam nebyly tanky, takže jsem zase utíkala pěšky zpátky do těch Radlic, na ten Smíchov. Takže jsem se umyla, oblékla a šla jsem do práce na devátou hodinu, šel se mnou bratr a už jsme se nedostali přes mosty. Dostali jsem se, jedinej most, kterej ještě nebyl obsazenej, byl železniční, takže ten jsme přeběhli a bratr mě doprovodil do práce.

A to už byly na Václaváku tanky a to knihkupectví bylo zavřený. My jsme chodili vedlejším vchodem, redakce a tak, to už bylo obsazený. A zadem, my jsme v tom knihkupectví normálně byli, takže lidi, kteří s námi potřebovali mluvit, tak chodili zadem.

Bála jsem se, jednak jsem se bála o Láďu, kterej byl celou dobu v ulicích, ten zase maloval plakáty. Bála jsem se hodně, nechali nás potom doma nějaký čas, akorát pro vejplatu jsme chodili do garáží do Karlína. To bylo hrozně hezký, paní pokladní se rozhodla, že nikdy nezmeškala výplatní termín a že armády nearmády, vyplácet se bude, takže v garážích vyplácela. To byla taková doba, kdy odvezli Dubčeka a Smrkovského a Černíka do Moskvy a oni se nevraceli, protože oni je tam drželi, tak strašná spousta mladých lidí vstoupila do strany, aby strana byla silná, takže já taky. A byli jsme hrozně pyšní, že tedy pomáháme tý republice a že teda musíme, že je to jediný, co můžeme udělat v tu chvíli.

→ 5. kapitola:**Jak jsme dostali divadelní byt (1969–1970)**

Tak se můžeme dostat rovnou k tomu roku 69, kdy jsme se vzali v srpnu, a sice 14. srpna jsem měla svatbu. A bylo první výročí okupace následně na to. To jsme prožívali velmi intenzivně, to bylo možná horší než sama okupace, protože tam už nešli Rusové, tam šli naši. Zažili jsme takový ty chvíle, kdy naprosto nemilosrdně vodní děla vymetla zastávku trolejbusu – starý, mladý, malý děti, prostě bylo to všechno jedno – to bylo hodně ošklivý. Ten rok byl pro mě důležitý nejenom proto, že jsem se provdala v 26 letech, ale že Láďa dostal místo v mosteckým divadle jako elév a byl v Mostě, já jsem byla v Praze... Odjela jsem do Mostu a vrátila jsem se těhotná. Bylo to hrozně hezké období, sice se pro mě nic moc nezměnilo, sice jsem byla vdaná paní, ale bydlela jsem dál u maminky se sourozencema, a u tatínka.

Miminko jsme si dovezli domů a teď nastalo takový to, že doma bydlet nemůžu s miminkem, když tam jsou ještě sourozenci v 1+1. Můj muž dostal tenkrát ubytovnu od divadla, která mohla mít tak 3x 3 metry, vešla se tam postel, skříň a stůl. Tak jsem byla rozhodnuta, že vezmu miminko a odjedu do Mostu, miminko bude nějaký čas v koši na stole, nebo pod stolem, ale že prostě budu tam. Ještě jsem byla v porodnici, když mě přišel Láďa navštívit a přinesl klíč od bytu. To se stalo tak, že divadlo mělo v Mostě k dispozici nějaké byty pro herce, takže on dostal 3+1 v paneláku, ale který jsme nemohli vzít, protože bychom na něj neměli – to bylo sice úžasný, ale on měl 800 Kč měsíční plat, já jsem věděla, že mi mateřská brzo skončí, takže to jsme vzít nemohli. Tak to vyměnil s jinejma zaměstnancema z divadla a bydleli jsme v přenádherným starým domě velmi blízko divadla. Ten dům byl obrovské, to bylo celý patro, to byl rozdělený byt. My jsme tam měli 3+1, komoru, obrovskou koupelnu, ale nedalo se to vytopit. Takže jsme vlastně žili v jedné místnosti a tam jsme na podzim zatopili a na jaře jsme to nechali vyhasnout.

→ 6. kapitola:**V Mostu nebyla práce pro ženský (1970)**

Já jenom ještě abych se vrátila, jak to bylo s tou komunistickou stranou, tak v době prověrek jsem byla pořád ještě na mateřský, takže jsem to vyřídila písemně, zabalila jsem legitimaci, kde jsem ani neměla známku ani fotografii, napsala jsem, že nechápu, co se děje, že tomu přestávám rozumět a že teda s díky vrátím a nashle a končím.

Knihkupectví mě trochu trápilo, protože já jsem se chtěla vrátit. Takže mi pomáhali třeba vedoucí knižního velkoobchodu a snažili se mě umístit v některém knihkupectví v Mostě, ale byl tam problém ten, že v těch knihkupectvích se dělalo na směny, a to já jsem nemohla, protože Láďa obden jezdil na zájezdy. Dítě jsem nechtěla dávat do jeslí.

Takže jsem nenastoupila do knihkupectví, byla jsem s Kátou doma do jejích 3 let a začala jsem pak shánět práci. Prostřednictvím pracovního úřadu – jenomže Most bylo takové průmyslové město, kde ale nebyla práce pro ženský – to jsem si tam poprvé uvědomila, že pokud člověk není doktor, zdravotník, učitel, tak tam jako ženská moc šancí nemá. Takže mi třeba dávali, abych šla třídit uhlí k pásu, na to jsem se necítila, ani jsem nechtěla jít dělat na šachtu. Až pak jednou si mě pozval pan ředitel do divadla a zaměstnal mě.

Bylo to náročný, ale nebyla to taková věda, já jsem v té době dělala sekretářku ředitele, tajemnici souboru, dělala jsem správu budov a dělala jsem požárního technika, a to se všechno dalo stihnout.

→ 7. kapitola:**Antichartu nepodepsali jen dva lidi z divadla (1970–1977)**

Přišla Anticharta – jednoho dne nás svolali do hlediště. Takže nám vysvětlili, co to je za protistátní záležitost a že je potřeba, abychom se proti tomu postavili. V té době ty herci ještě hodně přemýšleli, takže říkali: „Tak nám to přečtete, abychom věděli... To vám musí stačit, vždyť jsem vám to teď vysvětlil.“ Takže nastalo dohadování, že to herci chtějí znát, a oni to pochopitelně nemohli přečíst. Dopadlo to tak, že já jsem nikdy nezažila takovej politické tlak, nebo spíš násilí na těch lidech. Takže to podepsala asi polovina souboru, polovina odolávala. Tenkrát to můj muž a Ivan nepodepsali a já si pamatuju na tu noc, než jsem to musela znova odeslat, jak jsem prosila Láďu, ať to podepíše, já jsem se hrozně bála, že se dítě nedostane na školu a že kdyby ho vyhodili z divadla, že by byl strašně nešťastnej a všichni bychom byli nešťastní, tak jsem ho prosila hrozně. A on byl hrozně silnej a jsem mu za to vděčná, že to nepodepsal.

→ 8. kapitola:**Revoluce se ke mně přiřítla v noci po představení (1989–2002)**

Pak začal mít potíže Láďa v divadle, protože náš pan ředitel ho přestal obsazovat, a dokonce zakazoval jeho obsazování. Takže jsme se rozhodli, že když neodejdeme teď, tak už nikdy. Podařilo se nám získat angažmá v Liberci, kde jsme dostali místo v divadle, já na propagaci a Láďa prostě hrál, a hrál krásný věci.

Odešli jsme do Liberce a absolvovali jsme první premiéru a přišla revoluce. Revoluce se ke mně přiřítla domů v noci po představení. Přišel můj muž, začal si balit raneček, řekl mi, co se stalo na Národní třídě. Já jsem se roztřásla jako vždycky a odkráčel a z toho divadla se vrátil až za tři týdny. Já jsem pracovala a bydlela na správě divadla, tak jsem v podstatě byla na nepřátelském území, protože jsem byla jediná, která podporovala ty herce. Dělala jsem jim spojení s Prahou, protože jsem měla svůj telefon, který nešel přes ústřednu. Nemohla jsem odcházet z toho pracoviště, kdy bych chtěla, takže po práci jsem mazala přepisovat letáky a tak dále.

Potom už jsem v divadle měla pocit, že jsem tam už hrozně dlouho a neměla jsem dojem, že to chci dělat dál. Asi půl roku jsem byla nezaměstnaná. A mezitím jsem si udělala kurz podvojného účetnictví a kurz práce na počítači

- to mi bylo 50 let. Taky jsem se naučila jezdit na kole. A prostřednictvím Káti jsem se seznámila s mládcem jejím a založili jsme v Liberci první čajovnu. A když se rozešli, tak jsem tam zbyla sama, nadělala jsem si dluhy samozřejmě.

Mám ještě takový přání do své důchodcovské budoucnosti. Až poplatím dluhy a praštím s prací, tak si hodlám vynahrádit to, co jsem zameškala ve svých koníčkách. Zprv se doučím tai-chi, pak si nutně pořídím klavír a naučím se hrát. To je to, na co rodiče nikdy neměli peníze, a já mám představu, že ten důchod strávím a že umřu u piana...

Konec příběhu:

Paní Hana se později léčila s těžkým astmatem, zřejmě způsobeným znečištěním vzduchu na pracovišti v Mostě. Zemřela na následky plicní choroby během silvestrovské noci v roce 2014. Svůj sen s tai-chi a hrou na klavír si nestihla splnit, ale do poslední chvíle se věnovala svým blízkým, s radostí pozorovala úspěchy své dcery a vnučky, kritizovala politiku a plánovala cestu do Alp.

